

تأثیر ویژگی‌های جامعه‌شناختی بر توسعه کارآفرینی مدیران تعاونی‌های تولید استان قزوین

سیدمهدی میردامادی^۱، مسعود حکمت^۲، تورج بنیادی بالاده^۳ و احمد حاکمی‌فر^۳

۱- دانشیار، گروه توسعه کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

۲- باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

نویسنده مسؤول: (masoud.hekmat@srbiau.ac.ir)

۳- دانشجوی دکتری، توسعه کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۰/۲۴

تاریخ دریافت: ۹۳/۷/۱۵

چکیده

هدف از انجام این مطالعه بررسی ویژگی‌های جامعه‌شناختی و تأثیر آن بر توسعه کارآفرینی مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی استان قزوین بود. روش تحقیق، توصیفی-همبستگی و تحلیلی از نوع علی، ارتباطی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه مدیران عامل تعاونی‌های تولید و کشاورزی استان قزوین می‌باشد، که با توجه به محدود بودن تعداد تعاونی‌ها از روش سرشماری استفاده شده است ($N=86$). به منظور بررسی روایی ابزار تحقیق، از روش پانل متخصصان بهره گرفته شد. پایایی پرسش‌نامه از طریق ضریب کرونباخ آلفا مورد بررسی قرار گرفت که برای بخش‌های مختلف پرسشنامه بالای $0/85$ برآورد گردید. جهت بررسی ارتباط میان متغیرها از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد و برای متغیرهای اسمی دوسطحی و چند سطحی به ترتیب از آزمون من‌ویت‌نی و کراس‌کال‌والیس استفاده شد. همچنین، جهت بررسی تأثیر تعاملی عمده متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام استفاده شد و جهت مشخص شدن اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از تحلیل مسیر بهره گرفته شد. نتایج بدست آمده نشان داد که سه متغیر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، ویژگی‌های موفقیت کارآفرینان، توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به عنوان یک بخش مهم از اقتصاد توانستند که $40/2$ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. نتایج حاصل از تحلیل مسیر نشان داد که متغیر ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت به صورت مستقیم و غیرمستقیم بیشترین تأثیر را روی متغیر وابسته دارد.

واژه‌های کلیدی: تعاونی تولید، ویژگی‌های جامعه‌شناختی، بخش کشاورزی، اشتغال‌زایی، توسعه

مقدمه

توسعه اقتصادی نمی‌تواند به تنهایی هدف نهایی یک جامعه به‌شمار آید، اما تحقق آن نقش اساسی در حصول استقلال سیاسی، فرهنگی و

در دنیای کنونی، لزوم دستیابی به توسعه اقتصادی بر هیچ‌کس پوشیده نیست. اگرچه

اجتماعی هر کشور دارد. امروزه کشوری که از درجات مناسب توسعه اقتصادی برخوردار نباشد، به راحتی تحت نفوذ و سلطه سیاسی و اجتماعی قدرت‌های بزرگ قرار خواهد گرفت و اقتدار خود را در عرصه جهانی از دست خواهد داد. یکی از بخش‌های مهم اقتصادی هر کشور به‌ویژه در ممالک در حال توسعه با توجه به جمعیت رو به رشد این کشورها بخش کشاورزی است که به واسطه تأمین غذا و مواد خام اولیه، نقش حیاتی را در سرنوشت این کشورها ایفا می‌کند (۱).

سیاست‌های کلان توسعه روستایی جهان سوم از دهه ۱۹۵۰ میلادی به طور قابل توجهی تغییر جهت داد، چنان‌که شکست در دستیابی به اهداف مورد نظر آن دسته از برنامه‌های توسعه که سیاست انتقال تکنولوژی و رهیافت بالا به پایین را دنبال می‌کردند، موجب شد که رهیافت‌های بهره‌بردار محور و مدل توسعه منطبق بر مشارکت عمومی، در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ در اولویت قرار گیرند و استفاده از سازمان‌های غیردولتی تشکلهای فعال مردمی در جریان توسعه از جایگاه خاصی برخوردار گردند. از طرفی، تعدیلات ساختاری و سیاست‌های آزادی‌خواهانه دهه ۱۹۹۰ نیز توجه هرچه بیشتر به جلب مشارکت فعال گروه‌های مردم محلی در برنامه‌های توسعه روستایی و انتقال جریان مدیریت امور از دولت مرکزی به مردم محلی را افزایش داد (۱۸).

رحیمی (۱۳) اعتقاد دارد، توسعه کارآفرینی^۱ نیازمند شناسایی ساختارهای مناسب و راهکارهای مؤثری است که بتواند شرایط لازم

برای تحقق کارآفرینی در سطح کل آحاد جامعه را فراهم آورد. یکی از ساختارهای مناسب جهت جذب کارآفرینان در کشور ما، بخش تعاونی می‌باشد (۱۴). هال و نوروزی (۷) معتقدند که کارکرد اقتصادی تعاونی‌ها در نگاه اول ممکن است بارز جلوه کند، اما حقیقت این است که این تشکلهای فقط در مسایل اقتصادی کاربرد ندارند، بلکه می‌توانند در بسیاری از امور دیگر به کار گرفته شوند. اهمیت موضوع تعاونی‌ها به این دلیل است که این سازمان‌ها و نهادهای مردمی در عین برخورداری از خصوصیات و مشخصات یک واحد اقتصادی و تجاری، دارای ارزش‌های مکتبی و اجتماعی بسیاری نیز می‌باشند.

شرکت‌های تعاونی کشاورزی^۲ و تولیدی می‌توانند با جمع کردن سرمایه‌های اندک و حمایت تسهیلات دولتی فرایند رشد اقتصادی را شتاب داده و مشکل بیکاری و ایجاد اشتغال را مرتفع سازد. شرکت‌های تعاونی کشاورزی به لحاظ اطلاعات کاملی که از فعالیت‌های اقتصادی دارند می‌توانند عوامل تولید را به نحو مطلوب ترکیب کرده و در نتیجه هماهنگ‌سازی نیروها و امکانات موجود حداکثر بهره‌برداری را از سرمایه‌گذاری‌های انجام شده به عمل آورند که این امر خود باعث کاهش هزینه‌های تولید و افزایش سود و درآمد شرکت‌ها و اشتغال‌زایی خواهد شد. تعاونی‌ها اگر از مدیریت صحیح برخوردار باشند، می‌توانند مردم را در فعالیت‌های جمعی سهیم کرده و با استفاده از حمایت دولت و تجمیع پس‌اندازهای اندک مردم آنها را در سرمایه‌گذاری‌ها شرکت داده و احساس

مسئولیت مردم را نسبت به شرکت‌ها و سرمایه‌های عمومی که متعلق به خود آنهاست برانگیخته و گامی اساسی در سرمایه‌گذاری و معضلات بیکاری و افزایش تولید ملی که نهایتاً منجر به اشتغال‌زایی و همچنین توسعه کارآفرینی می‌شود، بردارند (۱۵).

امروزه اشکال مختلف تعاونی‌ها در روستاها (شامل تعاونی‌های تولید روستایی، تعاونی‌های کشاورزی و شرکت‌های تعاونی روستایی) یک اهرم قدرتمند اجتماعی- اقتصادی در عرصه توسعه روستایی کشور محسوب شده و از ظرفیت‌های ارزشمند و فراوانی برای پیشبرد جریان توسعه کشاورزی و روستایی به تبعیت از توسعه کلان کشور برخوردار هستند. این تشکلهای به کشاورزان کمک می‌کنند تا ظرفیت تولید و بازاریابی خود را در بازار رقابتی کنونی بالا برده و از این منظر، ارزش افزوده بیشتری را نصیب خود سازند (۱).

جهانبانی (۸) معتقد است، شواهد موجود در جامعه نشان می‌دهد تعاونی بستر مناسبی برای کارآفرین و کارآفرینی بوده و به منزله یکی از پیش‌شرط‌های موفقیت تعاونی است و میان این دو، رابطه محکمی وجود دارد. او اظهار می‌دارد، هنگامی که کارآفرینی به حوزه تعاونی وارد می‌شود می‌توان امیدوار بود که تعاونی با بهره‌گیری از قبیل خلاقیت و نوآوری‌های فردی او، شناسایی و بهره‌گیری از فرصت‌ها و ریسک‌پذیری می‌تواند در فضای رقابتی کسب و کارها جایگاه قابل قبولی را برای خود ایجاد کرده و موفق عمل نماید.

با توجه به اینکه یکی از پدیده‌های مثبت پدیده کارآفرینی اشتغال مولد می‌باشد، طرح توسعه کارآفرینی با هدف رفع معضل فعلی کشور در زمینه بیکاری و نیز بهره‌مند شدن از سایر پیامدهای کارآفرینی همانند بروز خلاقیت‌ها، تولید ثروت ایجاد و ارائه شده است. مفهوم و اندیشه کارآفرینی، مفهومی جدید و متعلق به عصر حاضر نمی‌باشد، این مفهوم قبل از قرون وسطی مطرح بوده که در طول زمان دچار تحولاتی شده است. به‌طور خلاصه، کارآفرین سازمان‌دهنده و فعال‌کننده یک واحد اقتصادی (یا غیراقتصادی) و کسب و کار به منظور دستیابی به سود و دستاوردهای شخصی یا اجتماعی است (۱۰).

تعاونی‌های تولید کشاورزی زمینه‌های مشارکت گسترده روستاییان را در فرآیند توسعه روستاها فراهم کرده، مسائل و مشکلات حرفه‌ای کشاورزان در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی را از طریق همیاری و اشتراک مساعی حل می‌کنند و تعاونی‌های تولید به‌عنوان یک نظام بهره‌برداری و سازماندهی مجدد در بخش کشاورزی، می‌توانند نقش مؤثری را در بهبود ساختار تولید کشاورزی داشته و با توجه به اهمیت مشارکت کشاورزان در برنامه‌ریزی منطقه‌ای، زمینه این مشارکت را فراهم کنند (۱۷). همچنین، می‌توان بیان نمود که در سال‌های آتی به دلیل افزایش جمعیت کشور و کشاورزی عمدتاً خرده مالکی کشور مشکل خرد شدن اراضی و کوچک شدن واحدهای تولیدی را در پی خواهد داشت. در این میان تعاونی‌های تولید، می‌توانند از طریق

خواهد پذیرفت. بر این اساس، تحقیق حاضر با انتخاب استان قزوین به عنوان منطقه جغرافیایی پژوهش، درصدد است تا عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی را در تعاونی‌های کشاورزی این استان شناسایی نماید.

بخش تعاون به‌عنوان یک رویکرد اقتصادی می‌تواند نقش وسهم به‌سزایی در رشد و توسعه اقتصادی کشور ایفا نماید. با عنایت به ویژگی‌ها و مزیت‌های اقتصادی تعاون در اشتغال، انباشت سرمایه‌های کوچک و گسترش اقتصاد مردم محور، گسترش عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه ثروت و همچنین کاهش و رفع فقر و از طرفی قانون سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی که سهم حداقل ۲۵ درصدی برای بخش تعاون از اقتصاد کشور را هدف‌گذاری نموده است، ضرورت دارد موانع و مشکلات اصلی گسترش و توسعه بخش تعاون مورد بررسی و توجه ویژه قرار گیرد و با ارائه راه‌کارها و پیشنهادات اجرایی جهت عملیاتی نمودن آن همراه با تعامل سازنده با سازمان‌های مسئول و متولی برحسب موضوع فعالیت صورت پذیرد.

از این‌رو، عمده‌ترین مسایل و مشکلات بخش تعاون در اکثر شرکت‌های تعاونی استان قزوین شناسایی شد که شامل: عدم تأمین اعتبار تسهیلاتی و منابع مالی بوسیله بانک‌ها جهت سرمایه در گردش لازم شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی، عدم سهمیه اعتبارات خاص بخش تعاون به تعاونی‌های تولید کشاورزی، عدم همکاری سایر دستگاه‌های در استفاده از ظرفیت‌های بخش تعاون جهت پیشبرد برنامه‌های دستگاه، عدم صدور مجوزهای لازم توسط سازمان جهاد کشاورزی و

تجمیع امکانات این کشاورزان، در افزایش تولید و اقتصادی کردن فعالیت‌های کشاورزی، در کنار بهینه کردن مصرف نهاده‌ها از قبیل سموم و کودهای شیمیایی، بکارگیری روش‌های علمی نوین ضمن کاهش هزینه‌ها و افزایش درآمد کشاورزان به توسعه کشاورزی، افزایش تولید و خودکفایی در محصولات اساسی و استراتژیک کشور کمک نماید. نظر به اینکه دلیل اصلی توجه و تأکید به تشکیل و توسعه تعاونی‌های تولید، اصلاح وضع موجود و ساختار نامطلوب نظام بهره‌برداری کشاورزی و استقرار نظام‌های بهره‌برداری مناسب و نوین در جهت نیل به توسعه پایدار و توسعه متوازن منطقه‌ای و روستایی می‌باشد، از این‌رو، به موازات توسعه کمی این‌گونه تشکلهای تولیدی مردم محور، ضرورت دارد توسعه کیفی آنها با جدیت بیشتری پی‌گیری شود (۸).

بررسی اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی نشان می‌دهد که خدمات با ۴۶/۹ درصد بیشترین سهم اشتغال را به خود اختصاص داده است. در مراتب بعدی بخش‌های صنعت با ۳۲/۸ و کشاورزی با ۲۰/۳ درصد قرار دارند (۱۸). شناسایی عوامل مختلف اثرگذار بر وضعیت و موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی، مسئولان امر را در تعدیل و اصلاح برنامه‌های موجود بر اساس واقعیات یاری نموده و تدوین برنامه‌های آتی عرصه تعاونی‌های کشاورزی را به شکل اثربخش‌تر تا حد زیادی تسهیل خواهد نمود. بی‌تردید، متغیرهای اثرگذار بر وضعیت این تشکلهای تا حد زیادی از شرایط ویژه محلی تأثیر

دیگر دستگاه‌ها، عدم وجود نیروی متخصص و کارشناسی در شرکت‌های تعاونی (با وجود تعداد زیادی دانش‌آموخته کشاورزی)، مشکل وثیقه‌ها و رهن‌ها نزد بانک‌ها و صندوق تعاون، عدم وجود ابزار نظارتی قوی در استان‌ها به‌ویژه استان قزوین می‌باشد. بنابراین، عمده مشکلات پیش‌روی تعاونی‌های تولید کشاورزی در استان قوین جهت توسعه کارآفرینی بشریح زیر می‌باشند:

- عدم اختصاص تسهیلات بانکی تبصره‌ای مورد نیاز جهت ساخت و سرمایه در گردش و غیره
- عدم پرداخت یارانه تسهیلات
- عدم وجود وحدت رویه در صدور مجوز فعالیت از سوی سایر دستگاه‌های علی‌الخصوص سازمان جهادکشاورزی که تشکیل تعاونی‌های بخش کشاورزی را فقط از طریق سازمان تعاون روستایی امکان‌پذیر می‌داند.
- عدم پرداخت به موقع اعتبارات از سوی صندوق تعاون.

عدم وجود سابقه تحقیقاتی مشخص در رابطه با موضوع تحقیق در استان قزوین از دیگر مواردی است که لزوم و ضرورت انجام تحقیق در این خصوص را مشخص می‌کند.

مطالعه جهان‌بانی و همکاران (۹) نشان می‌دهد که پنج عامل آموزشی- انگیزشی، جامعه‌شناختی (مانند خط و مشی دولت، سیاست‌گذاری‌ها، سرمایه‌گذاری- نوآوری، فرهنگ کارآفرینی و ...)، شراکت و توسعه زیرساختی حدود ۵۷/۳ درصد عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی را تبیین می‌نماید.

عبداللهی‌سعیدی (۱) در مطالعه خود نشان داد که بین دیدگاه اعضای عادی مطلع از وضعیت تعاونی‌ها و ارکان آنها در خصوص سطح موفقیت این شرکت‌ها، با ۹۹ درصد اطمینان تفاوت معنی‌داری وجود دارد، همچنین نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که متغیرهای اثرگذار بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در پنج عامل آموزشی- ترویجی، اقتصادی، مدیریتی، کارآفرینی، سیاست‌گذاری و کنترل دسته‌بندی می‌شوند.

جهان‌بانی (۸) در تحقیق خود با هدف شناسایی راه‌کارهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی استان خوزستان نتیجه‌گیری نمود که عواملی که منجر به ضعف تعاونی‌های تولید کشاورزی می‌شوند. حدود ۶۵/۱۶۶ درصد از واریانس کل، نقاط قوت حدود ۷۸/۳۹۸ درصد، تهدیدات حدود ۷۱/۶۰۸ درصد، فرصت‌ها ۸۳/۱۴ درصد، استراتژی‌های توسعه کارآفرینی ۵۵/۳۵ درصد، عوامل مؤثر بر کارآفرینی ۸۰/۱۶ درصد، عامل جامعه‌شناختی ۸۱/۴۷ درصد، عوامل مدیریتی و تشکیلاتی حدود ۸۰/۱۶ درصد و پتانسیل‌های کارآفرینی در بخش تعاونی حدود ۷۸/۰۱ درصد از واریانس را به خود اختصاص دادند.

فیض‌آبادی (۴) در تحقیقی به بررسی نقش کارآفرینی، پایبندی به اصول تعاون و رابطه آنها در موفقیت تعاونی‌ها پرداخته است. با توجه به یافته‌های تحقیق بین کارآفرینی و اصول تعاون، کارآفرینی و ویژگی‌های جامعه‌شناختی کارآفرینان به‌ویژه سیاست‌های اتخاذ شده دولت

در زمینه تعاون، ارتباط هر کدام از آنها با موفقیت تعاونی‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین، بین میزان پایبندی به اصول تعاون و موفقیت تعاونی‌ها رابطه معنی‌داری مشاهده گردید. علاوه براین، رابطه بین پایبندی به اصول تعاون و کارآفرینی مثبت و معنی‌دار می‌باشد.

قادری (۵) در تحقیق خود به بررسی حضور کارآفرینان به عنوان یک استراتژی نوین برای دستیابی به نوآوری و استفاده از فرصت‌ها برای موفقیت، رشد و بقای سازمان پرداخت. نتایج بدست آمده نشان داد که ارتباط مثبت و معنی‌داری میان ویژگی‌های جامعه‌شناختی کارآفرینان (مانند سیاست‌گذاری، عوامل انگیزشی، سرمایه‌گذاری) و اثربخشی سازمانی وجود دارد، همچنین، تفاوت معنی‌داری بین مهارت‌های کارآفرینانه مدیران و اثربخشی سازمانی در نمونه مورد مطالعه مشاهده گردید. به‌منظور رتبه‌بندی مؤلفه‌های مختلف مهارت‌های کارآفرینانه مدیران از آزمون فریدمن استفاده شد و نتایج آزمون نشان داد که مهارت‌های ارتباطی بالاتر از مهارت‌های شخصی و فرایندی می‌باشد و رتبه مهارت‌های فرایندی بیشتر از مهارت‌های شخصی است.

نتایج مطالعه اردکانی (۳) نشان داد که بروکرایی ناکارآمد اداری به‌عنوان بااهمیت‌ترین مانع کارآفرینی، وجود نقصان در سیستم مالیاتی و عوارض به‌عنوان دومین عامل و عدم حتمیت مالی لازم از تعاونی‌های نوپا در رتبه سوم از موانع با اهمیت جای گرفته است.

انداده (۲) در مطالعه خود نتیجه می‌گیرد که فقط ۲۳ درصد از کارآفرینان روستایی مورد مطالعه با از وضعیت بروکرایی اداری در کشور در ارتباط با کسب و کارشان رضایت بالایی دارند.

مقصودی و همکاران (۱۱) در مطالعه خود نتیجه گرفتند که افزایش ارتباط برای توسعه کارآفرینی اولویت اول در این بخش بوده است، سایر اولویت‌ها بر تنظیم دستورالعمل اساسی دولتی برای حمایت از بخش تعاون و توسعه کارآفرینی تأکید داشتند. ایجاد شبکه حمایتی برای بخش‌های کارآفرینی، تأسیس مراکز توسعه کارآفرینی، شناسایی و حل موانع ساختاری، محدودیت‌های توسعه کارآفرینی در بخش تعاون از عمده عوامل اثرگذار در توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی می‌باشند. همچنین نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داد که پنج عامل مالی با ۱۸/۸۴ درصد، تحقیقاتی با ۱۷/۱۹ درصد، سازمانی با ۱۷/۱ درصد، اطلاعاتی با ۱۴/۴۳ درصد و فعالیت‌های حمایتی با ۱۲/۸۵ درصد حدود ۸۰/۴۱ درصد از واریانس سازوکارهای حمایتی برای تعاونی‌های تولید کشاورزی را در توسعه کارآفرینی تبیین می‌نمایند.

غیاثوند (۶) مطالعه‌ای در ارتباط با عواملی که بر تعاونی‌های کشاورزی در ایران تأثیرگذارند انجام داد. در این پژوهش بررسی‌هایی روی مدیران تعاونی‌های کشاورزی در زمینه ادراکشان انجام شد، که عوامل تأثیرگذار به ۸ دسته تقسیم شده‌اند که از جمله آنها می‌توان به عوامل روانی،

مهارت‌ها و قابلیت‌های لازم برای اجرای اثربخش نقش کارآفرینانه خود تعریف شود.

مواد و روش‌ها

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه مدیران عامل تعاونی‌های تولید، کارشناسان ستاد تعاون روستایی، کارشناسان تعاونی‌های تولید مستقر در شهرستان‌ها و دهستان‌ها و تعاونی‌های کشاورزی استان قزوین می‌باشد، که با توجه به محدود بودن تعداد تعاونی‌ها از روش سرشماری استفاده شده است ($N=۸۶$). جهت انجام این تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از مطالعه‌ی اسنادی و تحقیقات میدانی به صورت پرسشنامه‌ای صورت گرفت. متغیر وابسته‌ی این تحقیق توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی می‌باشد. جهت برآورد تابع توسعه کارآفرینی از رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام استفاده شده است. همچنین، به منظور بررسی اثر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از تحلیل مسیر^۲ استفاده گردید. برای برآورد اطلاعات این تحقیق از نرم‌افزارهای SPSS بهره گرفته شد. روش تحقیق، توصیفی-همبستگی و تحلیلی از نوع علی، ارتباطی می‌باشد. به منظور تعیین اعتبار ابزار تحقیق، از روش پانل متخصصان استفاده شد و پس از جمع‌آوری نظرات، اصلاحات لازم صورت پذیرفت. جهت سنجش توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی منطقه مورد مطالعه تعداد ۱۳ گویه طراحی شد و از مخاطبین خواسته

آموزشی، اقتصادی، سازمانی، مالی، جامعه‌شناختی، قوانین مدنی و اجتماعی اشاره نمود.

سوانسون (۱۶) در مطالعه‌ای بر خورده‌ی اعضای تعاونی‌ها از مهارت‌های رهبری، حسابرسی مالی، مدیریتی و سازمانی را به عنوان شروط لازم برای موفقیت و توسعه این سازمان‌ها بر می‌شمارد. از سوی دیگر، محقق معتقد است که سازمان‌های غیردولتی^۱، نهادهای کمک‌دهنده و کارگزاری‌های ترویج و توسعه نیز به واسطه تدارک و ارائه خدمات مختلف مادی و معنوی، می‌توانند در تشکیل و توسعه سرمایه‌های مادی و سرمایه‌های اجتماعی در جوامع روستایی در قالب تشکلهای مختلف کشاورزان به‌ویژه در مراحل مقدماتی شکل‌گیری آنان سهم درخور توجهی داشته باشند.

اورتمن و کینگ (۱۲) شرایط کلان اقتصادی در جامعه، ویژگی‌های جامعه‌شناختی تعاونی‌ها (مانند وجود روحیه و بینش کارآفرینانه و فرهنگ کارآفرینی)، کیفیت انجمن‌های کشاورزان (نظیر رهبری در آنها و توان اثرگذاریشان بر تصمیم‌گیری‌ها) و سیاست‌های کلی حکومت‌ها مانند علاقه‌مندی دولت‌ها به تمرکززدایی را از عوامل مهم اثرگذار بر موفقیت شرکت‌های تعاونی و به‌طور کلی توسعه نهضت تعاون در جهان می‌دانند. توسعه کارآفرینی ممکن است به‌عنوان یک برنامه طراحی شده برای کمک به فرد یا سازمان کارآفرین جهت تقویت انگیزه کارآفرینی خود و دستیابی به

1- NGOS (Non Government Organizations)

2- Path Analysis

شد تا به دقت به آنها پاسخ دهند، پاسخ‌ها در یک طیف پنج سطحی (طیف لیکرت) طراحی شده بودند (بسیار کم، کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد) و در نهایت نتایج حاصل از این پرسش‌نامه‌ها مورد سنجش و بررسی قرار گرفت. جهت سنجش ویژگی‌های جامعه‌شناختی ۵ گویه طراحی شد و از مخاطبین خواسته شد تا در طیف پنج گزینه‌ای به آنها پاسخ دهند. به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کلیه بخش‌های پرسشنامه مقدار این ضریب بیش از ۰/۸۵ بوده است.

نتایج و بحث

در بررسی توزیع فراوانی اعضاء بر حسب جنسیت مشخص شد که از مجموع ۸۶ نفر جامعه مورد مطالعه، تعداد ۷۴ نفر با فراوانی ۸۶ درصد را مردان و ۱۲ نفر با فراوانی ۱۴ درصد را زنان تشکیل داده‌اند، همچنین تعداد ۱۲ نفر با فراوانی ۱۴ درصد مجرد و ۷۴ نفر با فراوانی ۸۶ درصد متأهل می‌باشند (جدول ۱). در بررسی توزیع سنی افراد مورد مطالعه نتایج نشان داد که تعداد ۲۸ نفر با فراوانی ۳۲/۶ درصد بین ۲۸ تا ۳۸ سال، ۳۷ نفر با فراوانی ۴۳ درصد بین ۳۹ تا ۴۸ سال، ۱۸ نفر با فراوانی ۲۰/۹ درصد بین ۲۹ تا ۵۸ سال و نهایتاً ۳ نفر با فراوانی ۵/۳ درصد بالای ۵۹ سال می‌باشند (جدول ۱). از جمله ویژگی‌هایی که می‌تواند بر بسیاری از واکنش‌های افراد تأثیرگذار باشد، سطح تحصیلات می‌باشد. بدین جهت، در اغلب

مطالعات میدانی این ویژگی از دیدگاه محققان مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌گیرد. در بررسی میزان تحصیلات اعضا تعاونی‌های کشاورزی استان قزوین، نتایج نشان داد که تعداد ۸ نفر با فراوانی ۹/۳ درصد کمتر از دیپلم، ۱۸ نفر با فراوانی ۲۰/۹ درصد دیپلم و فوق‌دیپلم، ۴۲ نفر با فراوانی ۴۸/۸ درصد لیسانس و ۱۸ نفر با فراوانی ۲۰/۹ درصد بالاتر از لیسانس بوده‌اند (جدول ۱). در بررسی میزان سابقه اعضا تعاونی‌های کشاورزی استان قزوین، نتایج نشان داد که تعداد ۲ نفر با فراوانی ۲/۳ درصد کمتر از ۲ سال، ۲۲ نفر با فراوانی ۲۵/۶ درصد بین ۲ تا ۵ سال، ۲۱ نفر با فراوانی ۲۴/۴ درصد بین ۵ تا ۸ سال و ۴۱ نفر با فراوانی ۴۷/۷ درصد دارای سابقه بیش از ۸ سال داشته‌اند.

در بررسی متوسط درآمد ماهیانه اعضاء از تعاونی‌های کشاورزی منطقه مورد مطالعه مشخص شد که تعداد ۷۸ نفر با فراوانی ۹۰/۷ درصد بیشتر از ۱۰ میلیون ریال، تعداد ۶ نفر با فراوانی ۷ درصد بین ۱۰ تا ۱۵ میلیون ریال، تعداد ۱ نفر با فراوانی ۱/۲ درصد بین ۱۶ تا ۲۰ میلیون ریال و همچنین تعداد ۱ نفر با فراوانی ۱/۲ درصد درآمدی بالای ۲۰ میلیون ریال در ماه کسب می‌کنند (جدول ۲).

در بررسی متوسط درآمد ماهیانه اعضاء از کلیه فعالیت‌های اقتصادی که انجام می‌دهند مشخص شد که تعداد ۷۱ نفر با فراوانی ۸۲/۶ درصد بیشتر از ۱۰ میلیون ریال، تعداد ۱۳ نفر با فراوانی ۱۵/۱ درصد بین ۱۰ تا ۱۵ میلیون ریال، تعداد ۱ نفر با فراوانی ۱/۲ درصد بین ۱۶

تا ۲۰ میلیون ریال و همچنین تعداد ۱ نفر با فراوانی ۱/۲ درصد درآمدی بالای ۲۰ میلیون ریال در ماه کسب می‌کنند (جدول ۲).

در بررسی سال تأسیس تعاونی‌های منطقه مورد مطالعه مشخص شد که تعداد ۷ تعاونی از کل جامعه مورد مطالعه با فراوانی ۸/۱ درصد

قبل از سال ۱۳۶۵، ۵۰ تعاونی با فراوانی ۵۸/۲ درصد بین سال‌های ۱۳۶۶ تا ۱۳۷۵، ۵ تعاونی با فراوانی ۵/۸ درصد بین سال‌ها ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۵ و در نهایت تعداد ۲۴ تعاونی با فراوانی ۲۷/۹ درصد بعد از سال ۱۳۸۶ تأسیس شده‌اند.

جدول ۱- توزیع فراوانی افراد برحسب ویژگی‌های شخصی

متغیرها	فراوانی (نفر)	درصد	درصد تجمعی
جنسیت			
مرد	۷۴	۸۶	—
زن	۱۲	۱۴	—
وضعیت تأهل			
مجرد	۱۲	۱۴	—
متاهل	۷۴	۸۶	—
گروه‌های سنی			
۲۸-۳۸ سال	۲۸	۳۲/۶	۳۲/۶
۳۹-۴۸ سال	۳۷	۴۳	۷۵/۶
۴۹-۵۸ سال	۱۸	۲۰/۹	۹۶/۵
بیشتر ۵۹ سال	۳	۵/۳	۱۰۰
تحصیلات			
کمتر از دیپلم	۸	۹/۳	۹/۳
دیپلم و فوق‌دیپلم	۱۸	۲۰/۹	۳۰/۲
لیسانس	۴۲	۴۸/۸	۷۹/۱
بالتر از لیسانس	۱۸	۲۰/۹	۱۰۰
سابقه عضویت			
> ۲ سال	۲	۲/۳	۲/۳
۲ تا ۵ سال	۲۲	۲۵/۶	۲۷/۹
۵ تا ۸ سال	۲۱	۲۴/۴	۵۲/۳
< ۸ سال	۴۱	۴۷/۷	۱۰۰

جدول ۲- توزیع فراوانی افراد برحسب ویژگی‌های اقتصادی و نوع تعاونی

متغیرها	فراوانی (نفر)	درصد	درصد تجمعی
متوسط درآمد ماهیانه از تعاونی (میلیون ریال)			
> ۱۰ ریال	۷۸	۹۰/۷	۹۰/۷
۱۰ تا ۱۵ ریال	۶	۷	۹۷/۷
۱۶ تا ۲۰ ریال	۱	۱/۲	۹۸/۸
< ۲۱ ریال	۱	۱/۲	۱۰۰
متوسط درآمد ماهیانه در مجموع (میلیون ریال)			
> ۱۰ ریال	۷۱	۸۲/۶	۸۲/۶
۱۰ تا ۱۵ ریال	۱۳	۱۵/۱	۹۷/۷
۱۶ تا ۲۰ ریال	۱	۱/۲	۹۸/۸
< ۲۱ ریال	۱	۱/۲	۱۰۰

به منظور تعیین رابطه بین متغیرهای مستقل تحقیق و متغیر توسعه کارآفرینی تعاونی‌های تولید کشاورزی از ضریب همبستگی اسپیرمن و پیرسون استفاده شد. بر اساس نتایج حاصل، بین متغیرهای وجود خط‌مشی سیاسی دولت‌ها و سیاست‌های اتخاذ شده در بخش تعاون، توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به عنوان یک بخش مهم از اقتصاد، وجود فرهنگ و بینش کارآفرینانه و احترام به اشخاص کارآفرین، نگاه جامعه به کارآفرینی با یک دید حرفه‌ای و حرفه‌ای شدن و علمی شدن کارآفرینی، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان،

جمعیت‌شناختی، روانشناختی، ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت، انگیزش کارآفرینی، حمایت از کارآفرینان، بازاریابی و موانع و محدودیت‌های توسعه کارآفرینی با عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی با اطمینان ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری به دست آمد. همچنین، بین متغیر رشته تحصیلی، موقعیت‌های مکانی آغاز شده در ایجاد کسب و کارهای جدید و متغیر وابسته تحقیق رابطه مثبت و معنی‌داری با اطمینان ۹۵ درصد مشاهده گردید (جدول ۳).

جدول ۳- رابطه بین متغیرهای تحقیق

متغیرهای اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی	P-value
وجود خط‌مشی سیاسی دولت‌ها و سیاست‌های اتخاذ شده در بخش تعاون (X ₁)	توسعه کارآفرینی	۰/۴۰۲**	۰/۰۰۰
توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به عنوان یک بخش مهم از اقتصاد (X ₂)		۰/۴۶۲**	۰/۰۰۰
وجود فرهنگ و بینش کارآفرینانه و احترام به اشخاص کارآفرین (X ₃)		۰/۴۱۷**	۰/۰۰۰
موقعیت‌های مکانی آغاز شده در ایجاد کسب و کارهای جدید (X ₄)		۰/۲۲۱*	۰/۰۴
نگاه جامعه به کارآفرینی با یک دید حرفه‌ای و حرفه‌ای شدن و علمی شدن کارآفرینی (X ₅)		۰/۲۸۲**	۰/۰۰۹
میزان شناخت در خصوص کارآفرینی (X ₆)		۰/۰۵۸	۰/۵۹۳
ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان (X ₇)		۰/۴۷۲**	۰/۰۰۰
جمعیت‌شناختی (X ₈)		۰/۴۹۹**	۰/۰۰۰
روانشناختی (X ₉)		۰/۳۵۹**	۰/۰۰۱
ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت (X ₁₀)		۰/۴۶۹**	۰/۰۰۰
آگاه‌سازی به مقوله کارآفرینی (X ₁₁)		۰/۲۰۲	۰/۰۶۲
انگیزش کارآفرینی (X ₁₂)		۰/۳۸۸**	۰/۰۰۰
آموزش کارآفرینی (X ₁₃)		۰/۱۲۰	۰/۲۷۲
حمایت از کارآفرینان (X ₁₄)		۰/۴۳۴**	۰/۰۰۰
بازاریابی (X ₁₅)		۰/۵۱۷**	۰/۰۰۰
موانع و محدودیت‌های توسعه کارآفرینی (X ₁₆)		۰/۴۶۷**	۰/۰۰۰

**: P ≤ ۰/۰۱

*: P ≤ ۰/۰۵

به منظور مقایسه گروه‌های مختلف از آزمون کروسکال‌والیس و من‌ویت‌نی استفاده شد. بر اساس نتایج حاصل، بین متغیرهای نوع تعاونی، وضعیت تأهل و جنس با متغیر توسعه کارآفرینی رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید (جدول ۴ و ۵).

جدول ۴- مقایسه متغیرها با استفاده از آزمون من‌ویت‌نی (n= ۸۶)

متغیر گروه‌بندی	متغیر مورد آزمون (من‌ویت‌نی)	مقدار U	P-value
جنس	توسعه کارآفرینی	۳۷۶/۵	۰/۳۹۹
تأهل	توسعه کارآفرینی	۴۰۳/۵	۰/۶۱۳

**؛ $P \leq 0/01$ *؛ $P \leq 0/05$

جدول ۵- مقایسه متغیرها با استفاده از آزمون کروسکال‌والیس (n= ۸۶)

متغیر گروه‌بندی	متغیر مورد آزمون (کراس‌کال‌والیس)	مقدار X^2	P-value
نوع تعاونی	توسعه کارآفرینی	۴/۱۰۹	۰/۲۵۰

**؛ $P \leq 0/01$ *؛ $P \leq 0/05$

وابسته تحقیق را تبیین کنند. بر این اساس ۵۶/۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط سایر عواملی که در این تحقیق در نظر گرفته نشده بودند، تبیین می‌شود.

جهت مقایسه اثرات سه متغیر مستقل موجود در مدل رگرسیون روی متغیر وابسته از ضرایب استاندارد شده بتا^۲ استفاده شد که نشان داد متغیر مستقل ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت در زمینه توسعه کارآفرینی تعاونی‌های تولید کشاورزی دارای بیشترین نقش می‌باشد. با توجه به ضرایب رگرسیون و مقدار ثابت به دست آمده از تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام، معادله رگرسیون تحقیق به صورت زیر به دست آمد. لازم به ذکر است که متغیرهای مستقل تحقیق که دارای مقیاس اسمی بودند بصورت مجازی وارد معادله رگرسیون گردیدند.

$$Y = 21.499 + 0.464 X_{11} + 0.575 X_{13} + 0.558 X_5$$

برای تعیین تأثیر جمعی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده گردید. در این روش متغیرهای مستقلی که نقش معنی‌داری روی متغیر وابسته داشته‌اند، جهت بررسی نقش هر یک از آنها روی متغیر وابسته وارد معادله گردیدند.

بر اساس نتایج حاصل از رگرسیون سه متغیر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت، توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به عنوان یک بخش مهم از اقتصاد در معادله باقی ماندند و به طور تعاملی ۴۰/۲ درصد تغییرات متغیر وابسته (توسعه کارآفرینی) تحقیق را تبیین نمودند (جدول ۶). با توجه به نتایج به دست آمده از رگرسیون چندگانه توأم^۱ ۱۱ متغیر مستقل دیگر که نقش معنی‌داری روی متغیر وابسته داشتند، تنها توانستند ۳/۲ درصد از تغییرات متغیر

جدول ۶- نتایج مدل نهایی تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام برای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی بر اساس متغیرهای مستقل تحقیق

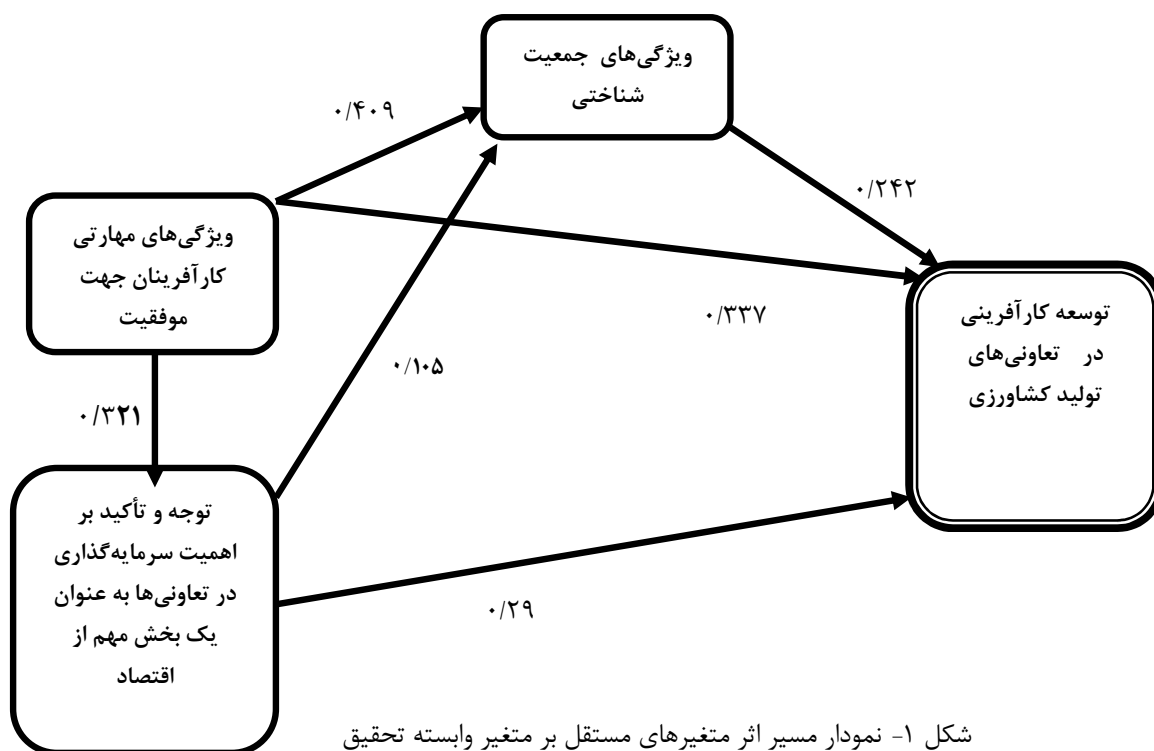
P-value	T محاسبه شده	ضرایب استاندارد		ضرایب استاندارد نشده		متغیر پیش‌بین
		شده	بتا	خطای معیار	ضریب ورود	
۰/۰۰۰	۵/۸۵۱			۳/۶۷۴	۲۱/۴۹۹	عدد ثابت
۰/۰۲۴	۲/۳۰۱	۰/۲۴۲		۰/۲۰۲	۰/۴۶۴	ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (X_8)
۰/۰۰۱	۳/۵۱۵	۰/۳۳۷		۰/۱۶۴	۰/۵۷۵	ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت (X_{10})
۰/۰۰۲	۳/۱۴۶	۰/۲۹		۰/۴۹۵	۰/۵۵۸	توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به‌عنوان یک بخش مهم از اقتصاد (X_2)
R= 71.1	R ² _{adj} = 40.2	R ² = 68.0		*P≤0.05	**P≤0.01	

تحلیل مسیر^۱

تحلیل مسیر از جمله تکنیک‌های چند متغیره می‌باشد که علاوه بر بررسی اثرات مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، اثرات غیرمستقیم این متغیرها را نیز مدنظر قرار می‌دهد. تکنیک تحلیل مسیر بر پایه مجموعه‌ای از تحلیل رگرسیون چندگانه و براساس فرض ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته استوار است. این روش بر استفاده ابتکاری از نمودار تصویری^۲ که به دیاگرام مسیر^۳ معروف است تأکید خاص دارد (۱۱).

بر اساس نتایج حاصل از رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام سه متغیر ویژگی‌های

مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت، توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به‌عنوان یک بخش مهم از اقتصاد و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی به‌طور تعاملی بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته تحقیق (توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی) داشته‌اند و بر اساس میزان تأثیر هرکدام در نموداری تصویری و ابتکاری وارد شدند تا بتوان علاوه بر تأثیر مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، تأثیرات غیرمستقیم آنها را نیز بررسی نمود (جدول ۷). پس از بررسی‌های متعدد نمودار تحلیل مسیر (شکل) این پژوهش به شکل زیر ارائه گردید:

جدول ۷- مجموع تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

متغیر مستقل	اثرات غیرمستقیم	اثرات مستقیم	مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم هر متغیر
ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت	۰/۲۰	۰/۳۳۷	۰/۵۳۷
توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها	۰/۰۲۵	۰/۲۹	۰/۳۱۵
به‌عنوان یک بخش مهم از اقتصاد	—	۰/۲۴۲	۰/۲۴۲
ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	—	۰/۲۴۲	۰/۲۴۲

این تحقیق با هدف بررسی و شناسایی راه‌کارهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی استان قزوین انجام گرفت. بر طبق یافته‌هایی که از تحقیق به دست آمدن خط‌مشی سیاسی از سوی دولت‌ها و سیاست‌های اتخاذ شده در بخش تعاون، توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به‌عنوان یک بخش مهم از اقتصاد، وجود فرهنگ و بینش کارآفرینانه و احترام به اشخاص کارآفرین، موقعیت‌های مکانی آغاز شده در ایجاد کسب و

کارهای جدید، نگاه جامعه به کارآفرینی با یک دید حرفه‌ای و حرفه‌ای شدن و علمی شدن کارآفرینی، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان، عوامل جمعیت‌شناختی، عوامل روانشناختی، ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت، آگاه‌سازی به مقوله کارآفرینی، انگیزش کارآفرینی، حمایت از کارآفرینان، عوامل بازاریابی و موانع و محدودیت‌های توسعه کارآفرینی از عمده عوامل اثرگذار در توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی به‌شمار

پیشنهاد می‌گردد تا دستگاه‌های سیاست‌گذاری ذی‌ربط با اتخاذ سیاست‌های مالی و حمایتی شرایط را برای ورود افراد با سنین پایین به فعالیت‌های کارآفرینانه در قالب تعاونی‌های کشاورزی فراهم نمایند. که البته این مقوله نیازمند ایجاد محیطی امن برای انجام فعالیت‌های کسب و کاری آنان می‌باشد تا افرادی که تمایل به کارآفرینی دارند با مخاطرات مالی و حمایتی کمتری روبرو باشند. زیرا که این مخاطرات، دغدغه و عامل بازدارنده در ابتدای شروع و ایجاد فعالیت‌های کارآفرینانه می‌باشد.

با توجه به اینکه بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و توسعه کارآفرینی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری مشاهده گردید. بنابراین، پیشنهاد می‌گردد کارشناسان و مروجان جهاد کشاورزی با حضور مستمر خود در مناطق روستایی و برگزاری دوره‌های آموزشی لازم برای ایجاد فعالیت کارآفرینانه در قالب تعاونی‌های کشاورزی، جوانان، کشاورزان با تجربه و سابقه فعالیت طولانی مدت، افراد با تحصیلات بالاتر و رشته‌های مرتبط به کشاورزی را برای ایجاد فعالیت‌های کارآفرینانه ترغیب نموده و موجب افزایش آگاهی و دانش فنی کشاورزان، اعضا و علاقه‌مندان به ایجاد و توسعه کارآفرینی گردند.

با عنایت به اینکه بین توسعه کارآفرینی و ویژگی‌هایی ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت در تعاونی‌های تولید ارتباط مثبت و معنی‌داری مشاهده شد، توصیه می‌گردد که شرایط را برای ورود افراد علاقه‌مند و متخصص دارای تجربه کاری یا تحصیلات مرتبط با فعالیت

می‌آیند. در تحلیل رگرسیونی چند متغیره برای شناسایی عوامل تأثیرگذار بر راه کارهای توسعه‌ی کارآفرینی در تعاونی‌های تولید، در مجموع سه متغیر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به‌عنوان یک بخش مهم از اقتصاد و ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت کارآفرینان حدود ۴۶/۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسعه کارآفرینی را تبیین می‌کنند.

بین ویژگی‌های مهارتی کارآفرینان جهت موفقیت و توسعه کارآفرینی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری به‌دست آمد. نتایج تحقیقات مختلف از جمله مقصودی و همکاران (۱۱)، غیاثوند (۶) و عبدالحی سعیدی (۱) از این یافته تحقیق حمایت می‌کنند.

بین توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به‌عنوان یک بخش مهم از اقتصاد و توسعه کارآفرینی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری به دست آمد. جهانبانی (۸)، فیض‌آبادی (۴)، قادری (۵)، غیاثوند (۶)، سوانسون (۱۶) و اورتمن و کینگ (۱۲) نیز از این یافته‌ی تحقیق حمایت می‌کنند.

بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و توسعه کارآفرینی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری به‌دست آمد. این یافته تحقیق را مقصودی و همکاران (۱۱)، جهانبانی (۸)، عبدالحی سعیدی (۱)، فیض‌آبادی (۴)، قادری (۵) نیز تأیید می‌کنند.

با توجه به اینکه حدود ۷۶ درصد از مدیران تعاونی‌ها کمتر از ۵۰ سال سن داشته و میانگین سنی آنها حدود ۴۳ سال می‌باشد. بر این اساس،

وام‌های کم‌بهره و ترویج بیمه‌ی محصولات کشاورزی که باعث بهبود وضعیت اقتصادی روستاییان و کشاورزان می‌گردد، شرایط را برای بهبود کارآفرینی در بین اعضاء تعاونی‌های تولید تسهیل نمود. همچنین، به نوعی موجب یک تضمین اقتصادی ضمنی در میان کارآفرینان ایجاد گردد تا از این ره‌آورد آنان جسورانه‌تر اقدام به فعالیت‌های کارآفرینی نمایند و بیشتر و استوارتر با خطرات برخورد نمایند.

مورد نظر تسهیل گردد، همچنین با برگزاری دوره‌های آموزشی، افراد را نسبت به اهمیت شغلی‌شان و میزان ریسک‌پذیری در فعالیت مورد نظر را افزایش دهند.

نظر به اینکه بین توسعه کارآفرینی و توجه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها به‌عنوان یک بخش مهم از اقتصاد ارتباط مثبت و معنی‌داری مشاهده شد، توصیه می‌شود با اعمال سیاست‌هایی از قبیل خرید تضمینی محصولات، تنظیم بازار نهاده‌های کشاورزی، پرداخت

منابع

1. Abdollahi Saeedi, S. 2010. Identification of factors affecting the success of rural cooperatives of Dasht-e Azadegan region. M.Sc. Theses, agriculture management field of study, Islamic Azad University, Shushtar, 1-52 pp. (In Persian)
2. Andadeh, Q. 2004. Evaluation of the barriers of entrepreneurial training in technical and professional schools of Rasht city. M.Sc. Theses, Islamic Azad university-Rodehen branch, 12-53 pp. (In Persian)
3. Ardekani, S. 2006. Barriers of entrepreneurship in Yazd city's cooperatives. Yazd, Iran, 25-72 pp. (In Persian)
4. Feyzabadi, H. 2007. Evaluation of the role of entrepreneurship, respecting cooperatives principals and their relationship in the success of cooperatives. Research project of Mashhad Firdausi University, 1-45 pp. (In Persian)
5. Ghaderi, A. 2006. Evaluation of the relationship between managers' entrepreneurial skills and organizational effectiveness in small and medium business (SMES) of Qom province. M.Sc. Theses, governmental management field of study, Tehran University (Pardis of Qom), 1-84 pp. (In Persian)
6. Giasvand Gheiasy, F., F. Farajolah Hosseini, I. Malek Mohamadi and M. Hosseini. 2009. *Factors Influencing the Entrepreneurship in Iran's Agricultural Cooperatives*. Australian Journal of Basic and Applied Sciences, 3: 1170-1176 pp. (In Persian)
7. Hal, J. and M.R. Norozi. 2011. Relative advantages of the situations, challenges and workforce in cooperative sector, (translator: Qorban Qeysvandi), available at: <http://searches.blogfa.com/post-6.aspx>. (In Persian)
8. Jahanbani Beshare, M. 2010. Identification of entrepreneurship development solutions in Khuzestan agriculture cooperatives, case study: Ahwaz city. MS. Theses, agriculture management field of study, Islamic Azad University, Shushtar, 15-42 pp. (In Persian)
9. Jahanbani Beshare, M., T. Maghsodi and S. Salmanzadeh. 2010. Evaluation of entrepreneurship development solutions in agriculture cooperatives (Ahwaz city). Conference of entrepreneurship in Iran 1404: 1-12, Qazvin, Iran. (In Persian)

10. Jahanian, M. 2006. Entrepreneurship. Babol: computer sciences, 1st edition, 23-57 pp. (In Persian)
11. Maghsoudi, T., M. Hekmat and H. Davodi. 2011. *Supporting the entrepreneurship development in the agriculture production cooperatives*. African Journal of Business Management, 6: 3639-3647.
12. Ortmann, G.F. and R.P. king. 2007. *Agricultural Cooperatives I: History, Theory and Problems*. Agrekon: Agricultural Economics Research, Policy and Practice in Southern Africa, 46: 18-46 pp.
13. Rahimi, Sh. 2009. Explaining the position of cooperatives in the success of entrepreneurs. Downloaded on October 22.2009 from: <http://www.modiryar.com/index-management/business/creativity/2708-1388-07-30-03-55-12.html>. (In Persian)
14. Salehi Marzihani, A. 2007. Role of cooperatives in employment. Cooperation, issue 189: 96-102. (In Persian)
15. Shajari, Sh. 2003. Evaluation of the performance of agriculture production cooperatives in Fars province. 4th conference of Iran agriculture economy, 1-18 pp. karaj, Iran. (In Persian)
16. Swanson, B.E. 2008. *Global review of good agricultural extension & advisory services practices*. Food and agriculture organization of the united nation. 1-82 pp.
17. Tabnak news agency. 2013. Rate of unemployment. Available at: <http://www.tabnakdaily.ir/news/10429>. (In Persian)
18. Yercan, M. 2003. *Management of irrigation schemes: a case study of the Gediz river basin in Turkey*. Agricultural Water Management, 62: 205-214.

The Impact of Sociological Characteristics on Entrepreneurship Development of Production Cooperatives' Managers in Qazvin Province

Seyed Mehdi Mirdamadi¹, Masoud Hekmat², Turaj Bonyadi Baladeh³ and Ahmad Hakemifar⁴

1- Associate Professor, Islamic Azad University, Sciences and Research Branch Tehran

2- Young Researchers and Elites Club, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
(Corresponding author: masoud.hekmat@srbiau.ac.ir)

3- Ph.D. Student, Islamic Azad University, Sciences and Research Branch Tehran

Received: October 7, 2014

Accepted: January 13, 2015

Abstract

The aim of this study was to investigate the sociological characteristics and their impact on the development of entrepreneurship in agricultural production cooperatives in Qazvin Province. The research method was descriptive- correlation and analytic in kind of causal-relational. The research's population included all managers of agricultural production cooperatives of Qazvin Province that given the limited number of cooperatives, the census method was used (N =86). To evaluate the validity of research' tool, the method of panel of experts was used. The reliability of the questionnaire was assessed by Cronbach's alpha coefficient that it was estimated higher than 0.85 for different parts of the questionnaire. The Spearman correlation coefficient was used to study the relationship between variables and Mann-Whitney and Kruskal-Wallis tests were used for bi-level and multilevel nominal variables, respectively. Also, the stepwise multiple regression method was used to study the major interactive effects of independent variables on the dependent variable and to identify the direct and indirect effects of independent variables on the dependent variable, the path analysis was used as well. The results showed that three variables of demographic characteristics, characteristics of successful entrepreneurs, paying attention and emphasize on the importance of investment in cooperatives as an important part of the economy, could explain 40.2 percent of the variability of the dependent variable. The results of path analysis showed that the variable of characteristics of successful entrepreneurs, directly and indirectly, had the greatest impact on the dependent variable.

Keywords: Production cooperative, Sociological characteristics, Agriculture sector, Employment, Development